

Promemorians huvudsakliga innehåll

I promemorian föreslås vissa ändringar i mönsterskyddslagen (1970:485).

Förslagen är en följd av rådets förordning (EG) nr 6/2002 av den 12 december 2001 om gemenskapsformgivning, som trädde i kraft den 6 mars 2002. Förordningen etablerar ett gemenskapsrättsligt system för immaterialrättsligt skydd av formgivning, motsvarande det som sedan år 1996 finns för varumärken enligt rådets förordning om gemenskapsvarumärken.

Förordningen om gemenskapsformgivning innehåller en förpliktelse för Sverige att utse ett begränsat antal domstolar som skall ha ensam behörighet att handlägga bl.a. mål om intrång i en gemenskapsformgivning. I promemorian föreslås därför att bara en domstol i Sverige – Stockholms tingsrätt – skall vara behörig att i första instans handlägga mål om intrång i en gemenskapsformgivning. Stockholms tingsrätt skall också vara ensam behörig att handlägga mål om giltighet av en s.k. oregistrerad gemenskapsformgivning.

För att komplettera rådets förordning om gemenskapsformgivning föreslås vidare att intrång i en gemenskapsformgivning skall kunna leda till straffansvar. Dessutom klargörs det att mönsterskyddslagens bestämmelser om vitesförbud, skadestånd och skyddsåtgärder är tillämpliga vid intrång i gemenskapsformgivning.

Genom förordningen om gemenskapsformgivning tillförs Patent- och registreringsverket vissa arbetsuppgifter avseende vidarebefordran av ansökningar om gemenskapsformgivning

samt utfärdande av vissa intyg. I promemorian föreslås att verket skall få ta ut avgifter för denna handläggning.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari 2005.

Innehåll

Promemorians huvudsakliga innehåll	3
1 Förslag till lag om ändring i mönsterskyddslagen (1970:485).....	7
2 Ärendet.....	9
3 Rådets förordning om gemenskapsformgivning	11
4 Förordningens inverkan på den svenska mönsterrätten	18
4.1 Inledning.....	18
4.2 Avgifter för handläggning av ärenden om gemenskapsformgivning.....	19
4.3 Svensk domstol för gemenskapsformgivning	21
4.4 Straffansvar m.m. vid intrång i en gemenskapsformgivning.....	24
5 Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser.....	28
6 Ekonomiska konsekvenser, m.m.	31

7 Författningskommentar33

Bilaga 1 Rådets förordning (EG) nr 6/2002 av den 12 december 2001 om gemenskapsformgivning.....36

Bilaga 2 Council regulation (EC) No 6/2002 of 12 December 2001 on Community designs.....60

1 Förslag till lag om ändring i mönsterskyddslagen (1970:485)

Härigenom föreskrivs i fråga om mönsterskyddslagen (1970:485)

dels att 1 a § skall ha följande lydelse,

dels att det skall införas tre nya paragrafer, 50 – 52 §§, samt närmast före 50 § en ny rubrik av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 a §¹

Den som har skapat ett mönster (formgivaren) eller den till vilken formgivarens rätt har övergått kan genom registrering få ensamrätt till mönstret enligt denna lag (mönsterrätt).

Med gemenskapsformgivning avses formgivning enligt rådets förordning (EG) nr 6/2002 av den 12 december 2001 om gemenskapsformgivning.²

Om gemenskapsformgivning

50 §

Den som ger in en ansökan om registrering av en gemenskapsformgivning till registreringsmyndigheten för

¹ Senaste lydelse 2002:570.

² EGT L 3, 5.1.2002, s. 1, Celex 32002R0006.

vidare befordran enligt artikel 35.2 i rådets förordning om gemenskapsformgivning skall betala en avgift med belopp som regeringen bestämmer. Detsamma gäller den som begär ett intyg enligt artikel 78.5 i rådets förordning.

51 §

Vid intrång i en gemenskapsformgivning tillämpas bestämmelserna i 35 § om ansvar för mönsterintrång. I övrigt gäller 35 a – 37 b §§, i den mån inte något annat följer av rådets förordning om gemenskapsformgivning. I dessa fall skall vad som sägs om mönsterintrång gälla intrång i gemenskapsformgivning.

52 §

Stockholms tingsrätt är domstol i mål som avses i 51 § och i artikel 81 i rådets förordning om gemenskapsformgivning.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2005.

2. De nya bestämmelserna skall tillämpas även på gemenskapsformgivning som registrerats eller ansökts om eller, såvitt gäller oregistrerad gemenskapsformgivning, gjorts tillgänglig för allmänheten inom gemenskapen före ikraftträdandet.

2 Ärendet

Formgivningen av produkter utgör i dag ett viktigt konkurrensmedel för många företag. Arbete, tid och pengar satsas på produkters, inte minst konsumentprodukters, utformning. Formgivningens ökade ekonomiska betydelse leder samtidigt till att intresset för plagiering av formgivna produkter ökar. Ett väl fungerande skyddssystem är därför av stor betydelse för de företag som lägger ned investeringar på formgivningen av produkter.

Handeln med produkter som varit föremål för någon formgivningsinsats är i stor utsträckning gränsöverskridande. Inom Europeiska unionen har antagits två rättsakter som inom gemenskapen reglerar skyddet för formgivning. Den 13 oktober 1998 antog Europaparlamentet och rådet direktiv 98/71/EG om mönsterskydd (EGT L 289, 28.10.1998 s. 28, Celex 31998L0071), mönsterskyddsdirektivet. Direktivet syftar till att närma medlemsstaternas lagar om skydd av formgivning till varandra. Direktivet genomfördes i svensk rätt genom lagändringar som trädde i kraft den 1 juli 2002 (prop. 2001/02:121).

Den 12 december 2001 antog Europeiska unionens råd förordning (EG) nr 6/2002 om gemenskapsformgivning (EGT L 3, 5.1.2002, s.1, Celex 32002R0006). Förordningen etablerar ett gemenskapsrättsligt system för skydd av formgivning. Genom förordningen skapas möjlighet att genom en enda ansökan om registrering få ensamrätt till en formgivning i hela den europeiska gemenskapen (s.k. registrerad gemenskapsformgivning). I förordningen finns också bestämmelser om en

mer begränsad ensamrätt som gäller oberoende av registrering (s.k. oregistrerad gemenskapsformgivning). Förordningen trädde i kraft den 6 mars 2002. Den finns bifogad, i svensk och engelsk lydelse, som *bilagorna 1 och 2* till denna promemoria.

Skydd av formgivning enligt förordningen om gemenskapsformgivning utgör ett komplement till det nationella mönsterskyddet, som regleras i mönsterskyddslagen (1970:485).

De materiella bestämmelserna i förordningen om gemenskapsformgivning överensstämmer i stort med de materiella bestämmelserna i mönsterskyddsdirektivet och därmed, efter genomförandet av direktivet, med de materiella bestämmelserna i mönsterskyddslagen. De bestämmelser i förordningen som rör själva förfarandet vid registrering av gemenskapsformgivning överensstämmer till stor del med motsvarande bestämmelser i rådets förordning (EG) nr 40/94 av den 20 december 1993 om gemenskapsvarumärken (EGT L 11, 14.1.1994, s. 1, Celex 394R0040). Denna förordning föranledde vissa ändringar i varumärkeslagen (1960:644) och fimalagen (1974:156) som trädde i kraft den 1 januari 1996 (SFS 1995:1277 och prop. 1995/96:26).

Förordningen om gemenskapsformgivning är direkt tillämplig i medlemsstaterna. Förordningen ger emellertid anledning att införa vissa kompletterande bestämmelser i svensk rätt. I promemorian föreslås därför vissa ändringar och tillägg i mönsterskyddslagen med anledning av förordningen om gemenskapsformgivning. I promemorian behandlas endast sådana frågor som omedelbart föranleds av förordningen om gemenskapsformgivning. I samband med behandlingen av Mönsterutredningens slutbetänkande "Förslag till formskyddslag" (SOU 2001:68) kommer det att övervägas om ytterligare ändringar bör genomföras för att en bättre överensstämmelse skall uppnås mellan de nationella och de gemenskapsrättsliga bestämmelserna på området.

3 Rådets förordning om gemenskapsformgivning

Rådets förordning om gemenskapsformgivning etablerar ett gemenskapsrättsligt system som innebär att man genom en enda ansökan om registrering kan få ensamrätt till en formgivning i hela Europeiska gemenskapen, s.k. registrerad gemenskapsformgivning. Förordningen innehåller dessutom bestämmelser om ett mer begränsat skydd som gäller oberoende av registrering, s.k. oregistrerad gemenskapsformgivning.

Förordningen om gemenskapsformgivning trädde i kraft den 6 mars 2002. Registreringen av gemenskapsformgivningar handläggs av en särskild myndighet, Byrån för harmonisering inom den inre marknaden (varumärken och formgivning), i fortsättningen benämnd byrån. Byrån handlägger sedan år 1996 registreringar av gemenskapsvarumärken. Den 1 januari 2003 började byrån ta emot ansökningar om registrering av gemenskapsformgivning. Den 1 april samma år påbörjades handläggningen av ansökningarna.

Förutsättningarna för att kunna få registrera en gemenskapsformgivning regleras uteslutande av bestämmelserna i förordningen om gemenskapsformgivning. Detsamma gäller registreringsförfarandet.

De materiella bestämmelserna i förordningen om gemenskapsformgivning inleds i likhet med mönsterskyddsdirektivet och mönsterskyddslagen med en rad definitioner. Här definieras vad som avses med formgivning samt begreppen produkt och sammansatt produkt (artikel 3). Samma definitioner återfinns i mönsterskyddsdirektivet och sakligt sett,

efter genomförandet av direktivet i svensk rätt, i mönsterskyddslagen (prop. 2001/02:121).

En gemenskapsformgivning skyddas endast om den är ny och särpräglad (artikel 4.1). Dessa skyddsförutsättningar har sin motsvarighet i mönsterskyddsdirektivet och mönsterskyddslagen. Även i övrigt överensstämmer skyddsförutsättningarna i förordningen med skyddskraven i mönsterskyddsdirektivet och mönsterskyddslagen. Detta innebär exempelvis att man inte kan få skydd för beståndsdelar i sammansatta produkter som inte syns vid normal användning av produkten (artikel 4.2). Inte heller kan man få skydd för formgivning som uteslutande är bestämd av teknisk funktion (artikel 8). Skyddsförutsättningarna är desamma oavsett om det är fråga om en registrerad gemenskapsformgivning eller en oregistrerad gemenskapsformgivning.

När det gäller gemenskapsformgivningens skyddsomfång, skyddstid och rättsverkningar i övrigt bestäms också dessa av förordningen. Även här överensstämmer förordningen i stort med mönsterskyddsdirektivet och sakligt sett med mönsterskyddslagen. Skyddet för en gemenskapsformgivning omfattar alltså varje formgivning som inte ger en kunnig användare ett annat helhetsintryck (artikel 10). Detta s.k. skyddsomfång är detsamma för registrerade och oregistrerade gemenskapformgivningar. En registrering av en gemenskapsformgivning gäller i fem år från det att ansökan kom in och kan därefter förnyas för ytterligare femårsperioder till maximalt 25 år (artikel 12). Skyddet för en oregistrerad gemenskapsformgivning gäller i tre år från det att formgivningen för första gången gjordes tillgänglig för allmänheten inom gemenskapen (artikel 11).

En registrerad gemenskapsformgivning ger innehavaren ensamrätt att använda den och att hindra andra från att använda den (artikel 19.1). Från ensamrätten föreskrivs vissa undantag för exempelvis handlingar som företas privat och utan vinstsyfte (artikel 20). Vidare är rätten till formgivningen konsumerad om den avser en produkt som har släppts ut på marknaden i

gemenskapen av innehavaren eller med dennes samtycke (artikel 21). Detta innebär exempelvis att innehavaren av ett formskydd inte kan hindra att produkter som med dennes samtycke har släppts ut på marknaden i en medlemsstat förs in i en annan medlemsstat och säljs vidare där.

En oregistrerad gemenskapsformgivning ger endast rätt för innehavaren att hindra användning av en formgivning om den bestridda användningen är ett resultat av att den skyddade formgivningen har efterbildats (artikel 19.2.1). Den bestridda användningen skall inte anses vara ett resultat av en efterbildning av den skyddade formgivningen om den är ett resultat av ett oberoende, skapande arbete som utförts av en formgivare som man rimligen kan anta inte kände till den formgivning som innehavaren gjort tillgänglig för allmänheten (artikel 19.2.2). Medan en registrerad formgivning kan utgöra grund för innehavaren att hindra även sådana formgivningar som skapats oberoende av den registrerade formgivningen, ger en oregistrerad formgivning alltså endast skydd mot efterbildningar.

Rätten till en registrerad gemenskapsformgivning kan upphöra om innehavaren avstår från rätten (artikel 51). En registrerad gemenskapsformgivning kan också ogiltigförklaras. Ansökan om ogiltigförklaring av en registrerad gemenskapsformgivning skall som huvudregel göras hos byrån. Ett beslut om ogiltigförklaring kan överklagas till en särskild nämnd inom byrån. Nationella domstolar får pröva giltigheten av en registrerad gemenskapsformgivning efter genkåromål i ett mål om intrång i formskyddet (artikel 24.1). De nationella domstolarna är ensamma behöriga att pröva giltigheten av en oregistrerad gemenskapsformgivning (artikel 24.3). En gemenskapsformgivning får förklaras ogiltig endast om vissa i förordningen angivna ogiltighetsgrunder är uppfyllda (artikel 25). Ett beslut om ogiltigförklaring får effekt för hela gemenskapen (artikel 87). Om en nationell domstol har ogiltigförklarat en registrerad gemenskapsformgivning skall den underrätta byrån om detta (artikel 86.4).

Förmögenhetsrättsligt skall en gemenskapsformgivning som utgångspunkt behandlas som ett nationellt formskydd i det land där innehavaren av formgivningen har sin hemvist eller driftsställe (artikel 27). Detta innebär att nationella regler om exempelvis överlåtelse, licenser och utmätning av mönster alltså som utgångspunkt skall gälla även för gemenskapsformgivning. I förordningen finns samtidigt en rad förmögenhetsrättsliga bestämmelser som alltid skall gälla för gemenskapsformgivning. Finns inte motsvarande regler i nationell rätt blir alltså följden att olika regler kommer att gälla för det nationella formskyddet jämfört med gemenskapsformgivningen. De förmögenhetsrättsliga bestämmelserna i förordningen finns i artiklarna 28–34. En registrerad gemenskapsformgivning skall enligt dessa bestämmelser kunna överlåtas (artikel 28), användas som säkerhet (artikel 29) samt bli föremål för exekutiva åtgärder (artikel 30). En gemenskapsformgivning skall vidare kunna ingå i ett insolvensförfarande (artikel 31) och bli föremål för licensupplåtelse (artikel 32). En överlåtelse av en gemenskapsformgivning skall på begäran av en av parterna föras in i byråns register och offentliggöras. Till dess att överlåtelsen har förts in i registret kan den till vilken rätten har övergått inte göra gällande de rättigheter som följer av en registrerad gemenskapsformgivning (artikel 28.b). Överlåtelser, pantsättningar och licensupplåtelse måste dessutom införas i byråns register för att ha verkan gentemot tredje man (artikel 33.2). Artiklarna 28–33 skall även tillämpas på ansökningar om registrerade gemenskapsformgivningar (artikel 34).

De förmögenhetsrättsliga bestämmelserna i förordningen överensstämmer till stor del med svensk rätt. Ett mönster registrerat i Sverige kan överlåtas, utmätas och ingå i konkurs (se t.ex. prop. 1969:168 s. 228). Däremot saknas i svensk rätt särskilda regler som gör det möjligt att pantsätta mönster med sakrättslig verkan. Mönsterutredningen har emellertid i sitt slutbetänkande "Förslag till formskyddslag" (SOU 2001:68) föreslagit att sådana regler införs i mönsterskyddslagen. Svensk rätt innehåller inte heller några krav på registrering av

överlåtelse och licensupplåtelse (se dock 27 § mönsterskyddslagen som ger möjlighet att begära att överlåtelse och upplåtelse antecknas i registret).

Ansökningar om registrering av en gemenskapsformgivning kan göras antingen direkt hos byrån eller lämnas in till registreringsmyndigheten i en medlemsstat för vidare befordran till byrån (artikel 35). Byrån prövar vid en ansökan om registrering att samtliga formella krav är uppfyllda (artikel 45). Därutöver gör byrån endast en mycket begränsad materiell prövning av ansökan. Byrån kontrollerar endast att ansökan avser en formgivning i förordningens mening och att formgivningen inte strider mot allmän ordning och allmän moral (artikel 47). En fullständig prövning av de materiella skyddsförutsättningarna är möjlig vid en senare talan om ogiltigförklaring (se artiklarna 24 och 25).

Om registreringskraven är uppfyllda registreras formgivningen utan föregående publiceringsförfarande (artikel 48). I samband med registreringen offentliggörs formgivningen genom att den publiceras i den tidning om gemenskapsformgivning som regelbundet ges ut av byrån (artikel 49 jämförd med artikel 73). Dessförinnan är formgivningen hemlig (artikel 74). Registreringsinnehavaren kan under vissa förutsättningar begära att offentliggörandet senareläggs och att formgivningen hålls hemlig även efter registreringen (artikel 50).

Byråns olika beslut rörande t.ex. registrering eller ogiltighet kan överklagas till en nämnd inom byrån. Nämndens beslut får under vissa förutsättningar överklagas till Europeiska gemenskapernas domstol. Talan får endast grundas på bristande behörighet eller på åsidosättande av väsentliga formföreskrifter av fördraget, av förordningen, av någon rättsregel som gäller deras tillämpning eller på maktmissbruk (artikel 61).

Mål om intrång i gemenskapsformgivning skall handläggas av nationella domstolar. Medlemsstaterna åläggs enligt förordningen att utse så få nationella domstolar i första och andra instans som möjligt som ensamma skall vara behöriga att handlägga målen om intrång. Domstolarna benämns i

förordningen domstolar för gemenskapsformgivning (artikel 80.1). Domstolarna för gemenskapsformgivning skall även ha exklusiv behörighet att pröva fastställelsetalan om att det inte föreligger något intrång i gemenskapsformgivning, i den mån sådan talan är tillåten enligt nationell rätt. De skall vidare vara ensamma behöriga att handlägga mål som avser giltigheten av en oregistrerad gemenskapsformgivning samt genkärsmål om ogiltigförklaring av en registrerad eller oregistrerad gemenskapsformgivning i samband med en intrångstalan (artikel 80.1 i förening med artikel 81). Varje medlemsstat skall senast den 6 mars 2005 till kommissionen lämna en förteckning över sina domstolar för gemenskapsformgivning. Till dess att förteckningen har överlämnats skall behörigheten att handlägga mål om gemenskapsformgivning tillkomma de domstolar som skulle vara behöriga att handlägga de angivna måltyperna om det gäller ett nationellt formskydd (artikel 80.5).

Mål som rör frågor som bara en domstol för gemenskapsformgivning får pröva skall som huvudregel väckas vid en sådan domstol i den medlemsstat där svaranden har sitt hemvist eller driftsställe (artikel 82.1). Förordningen tillåter dock att parterna avtalar om att en viss domstol för gemenskapsformgivning skall vara behörig att ta upp tvister dem emellan (artikel 82.4). Förordningen tillåter också att mål om intrång tas upp av en domstol för gemenskapsformgivning i den stat där intrånget har begåtts (artikel 82.5).

Finner en domstol för gemenskapsformgivning att intrång har begåtts skall domstolen vidta vissa sanktionsåtgärder (artiklarna 89 och 90). Om det inte finns särskilda skäl mot detta skall domstolen förbjuda den som gör intrånget att fortsätta med det och besluta om beslag av de aktuella produkterna och i vissa fall av material och utrustning. Domstolen skall i övrigt besluta annan påföljd som är lämplig med hänsyn till omständigheterna och som föreskrivs i den nationella lagstiftningen i den stat där intrånget har ägt rum (artikel 89.1.d).

När det gäller interimistiska åtgärder, inbegripet interimistiska säkerhetsåtgärder, för att skydda en gemenskapsformgivning kan

en sådan ansökan göras hos varje behörig domstol – inte bara till en behörig domstol för gemenskapsformgivning – i en medlemsstat i enlighet med vad som gäller enligt landets lagstiftning för att skydda en nationell formgivning. Detta gäller även om bara ett annat lands domstol för gemenskapsformgivning är behörig att slutligt avgöra saken (artikel 90.1). För svensk del innebär det att ansökningar om interimistiska åtgärder för att skydda en gemenskapsformgivning kan förekomma vid samtliga tingsrätter i landet.

För andra typer av mål om en gemenskapsformgivning än sådana som bara får prövas av en domstol för gemenskapsformgivning, dvs. i princip andra mål än intrångsmål, gäller allmänna nationella regler (artikel 93). Sådana mål kan exempelvis röra tvister om bättre rätt till en gemenskapsformgivning.

4 Förordningens inverkan på den svenska mönsterrätten

4.1 Inledning

Av Sveriges medlemskap i Europeiska unionen följer att förordningen om gemenskapsformgivning är direkt tillämplig i Sverige. En EG-förordning kan emellertid i olika avseenden ge upphov till kompletterande nationella föreskrifter. Förordningen kan uttryckligen innehålla förpliktelser för medlemsstaterna att besluta om utfyllande bestämmelser. En förordning kan också ge anledning att utfärda straffsanktioner för överträdelse av bestämmelser i förordningen. Vidare kan en EG-förordning ge utrymme för medlemsstaterna att besluta om kompletterande regler i övrigt (jfr. prop. 1994/95:19 s. 524 f).

Förordningen om gemenskapsformgivning kräver i vissa fall att kompletterande nationella bestämmelser beslutas. Exempelvis anges i förordningen att medlemsstaterna skall utse särskilda domstolar för gemenskapsformgivningar (artikel 80.1). Vidare ger förordningen anledning att anpassa de svenska bestämmelserna om sanktioner vid mönsterintrång till att även omfatta intrång i gemenskapsformgivning. Dessutom finns i förordningen utrymme för att besluta om kompletterande föreskrifter, t.ex. i fråga om vissa avgifter.

Utöver de redan nämnda frågorna ger innehållet i förordningen i vissa fall anledning att överväga om den nationella mönsterskyddslagstiftningen ytterligare bör ändras för att en bättre överensstämmelse skall uppnås mellan nationell rätt och gemenskapsrätten på området. Dessa frågor, som exempelvis rör pantsättning av nationellt registrerad formgivning samt

arbetstagares rätt till formgivning, behandlas i Mönsterutredningens slutbetänkande "Förslag till formskyddslag" (SOU 2001:68). Sådana överväganden bör därför vänta till den behandling av detta betänkande som avses äga rum så snart som detta lagstiftningsärende har slutförts.

I följande avsnitt behandlas, i enlighet med dispositionen i förordningen om gemenskapsformgivning, först frågan om avgifter för handläggning av ärenden om gemenskapsformgivning (avsnitt 4.2), därefter frågan om svensk domstol för gemenskapsformgivning (avsnitt 4.3) och slutligen frågan om sanktioner vid intrång i en gemenskapsformgivning (avsnitt 4.4).

4.2 Avgifter för handläggning av ärenden om gemenskapsformgivning

Förslag: Patent- och registreringsverket skall få ta ut en avgift med belopp som regeringen bestämmer dels för vidarebefordran av ansökningar om gemenskapsformgivning, dels för ärenden om utfärdande av intyg för att möjliggöra för en person att vara ombud inför byrån.

Skälen för förslaget: Enligt artikel 35 i förordningen om gemenskapsformgivning får en ansökan om en registrerad gemenskapsformgivning lämnas till den centrala myndigheten för industriellt rättsskydd i en medlemsstat. Denna myndighet skall då vidta alla nödvändiga åtgärder för att vidarebefordra ansökan till byrån inom två veckor från inlämningen. Den nationella myndigheten får enligt samma artikel ta ut en ansökningsavgift för handläggningen. Avgiften får inte överstiga de administrativa kostnaderna för att ta emot och vidarebefordra ansökan.

I artiklarna 77 och 78 finns särskilda bestämmelser om ombud inför byrån. Av bestämmelserna framgår bl.a. att om en sökande vill låta sig företrädas av ett ombud inför byrån måste detta ombud uppfylla vissa krav (artikel 78.1). Ombudet skall antingen vara en utövande jurist med rätt att verka i en medlemsstat och

bedriva verksamhet i gemenskapen eller vara upptagen på någon av de särskilda förteckningar över ombud som förs av byrån. Bl.a. förs en särskild förteckning över auktoriserade ombud i formskyddsfrågor (artikel 78.1.c). För att bli upptagen i förteckningen krävs att personen i fråga är medborgare i en medlemsstat samt att han eller hon driver rörelse eller har sin anställning i gemenskapen. Vidare skall personen ha behörighet att uppträda som ombud i formskyddsfrågor vid den nationella registreringsmyndigheten i en medlemsstat. Om den aktuella staten i fråga inte kräver särskilda kvalifikationer för att någon skall få uppträda som ombud vid den egna registreringsmyndigheten, skall den som ansöker om att bli upptagen i förteckningen över ombud i formskyddsfrågor ha minst fem års erfarenhet av att uppträda som ombud i sådana frågor (artikel 78.4).

Den som vill bli upptagen i byråns förteckning över ombud i formskyddsfrågor skall begära detta och till sin begäran foga ett av en nationell registreringsmyndighet utfärdat intyg som visar att de nämnda villkoren är uppfyllda (artikel 78.5).

De nu nämnda bestämmelserna i förordningen om gemenskapsformgivning leder alltså till att Patent- och registreringsverket får arbete med att dels vidarebefordra ansökningar till byrån i Alicante, dels utfärda intyg till personer som vill uppträda som ombud inför byrån. Handläggningen av dessa ärenden orsakar kostnader för verket.

Sedan år 1996 har verket motsvarande arbete och kostnader för handläggning av ärenden enligt EG-förordningen om gemenskapsvarumärken. I 65 § varumärkeslagen (1960:644) finns en bestämmelse som gör det möjligt för verket att ta ut avgifter för hanteringen av dessa ärenden. Bestämmelsen infördes genom det lagstiftningsärende som behandlade vissa ändringar i varumärkeslagen och fimalagen som en följd av rådets förordning om gemenskapsvarumärken (prop. 1995/96:26).

Det är rimligt att verket får ta betalt även för att täcka de kostnader som hänför sig till handläggningen av ärenden om

gemenskapsformgivning. I mönsterskyddslagen finns i dag inte någon bestämmelse som möjliggör ett sådant uttag av avgifter. Förordningen om gemenskapsformgivning tillåter emellertid, som nämnts, att medlemsstaterna beslutar om sådana avgifter. En bestämmelse om detta bör därför föras in i mönsterskyddslagen. Den bör utformas på samma sätt som motsvarande bestämmelse i varumärkeslagen.

4.3 Svensk domstol för gemenskapsformgivning

Förslag: Stockholms tingsrätt skall vara domstol för gemenskapsformgivning i Sverige i första instans.

Skälen för förslaget: Artiklarna 79–94 i förordningen om gemenskapsformgivning reglerar behörigheten för och förfarandet i medlemsstaternas domstolar när det gäller handläggningen av mål om gemenskapsformgivning.

Enligt artikel 80 skall medlemsstaterna utse så få nationella domstolar i första och andra instans som möjligt (domstolar för gemenskapsformgivning), vilka skall vara behöriga att handlägga de måltyper som anges i förordningen. Enbart dessa domstolar är enligt förordningen behöriga att handlägga mål som avser

- intrång i rätten till gemenskapsformgivning och, om sådan talan är tillåten enligt nationell rätt, talan om fara för intrång,
- fastställelse av att det inte föreligger något intrång i gemenskapsformgivning, i den mån sådan talan är tillåten enligt nationell rätt,
- giltigheten av en oregistrerad gemenskapsformgivning,
- genkärsmål om ogiltigförklaring av en gemenskapsformgivning som väcks i samband med en intrångstalan (artikel 81).

De nämnda måltyperna, som alltså endast får prövas av en domstol för gemenskapsformgivning, skall som huvudregel väckas i det land där svaranden har sitt hemvist eller driftsställe (artikel 82.1). Förordningen tillåter dock att parterna avtalar om

att en viss domstol för gemenskapsformgivning skall vara behörig att pröva tvister dem emellan (prorogation, se artikel 82.4.a). Förordningen tillåter också s.k. tyst prorogation, dvs. att en domstol blir behörig att pröva en tvist om svaranden går i svaromål vid en domstol för gemenskapsformgivning utan att göra invändning om att domstolen inte är behörig (artikel 82.4.b). Förordningen tillåter slutligen också att mål om intrång prövas av en domstol för gemenskapsformgivning i en stat där intrånget har begåtts (artikel 82.5).

Ansökan om interimistiska åtgärder, inklusive interimistiska säkerhetsåtgärder, för att skydda en gemenskapsformgivning kan göras hos varje behörig domstol inom gemenskapen – alltså inte bara hos en behörig domstol för gemenskapsformgivning – i enlighet med de regler som gäller i den aktuella medlemsstaten. Detta gäller även om bara ett annat lands domstol för gemenskapsformgivning är behörig att slutligt avgöra saken (artikel 90.1).

För andra typer av mål om gemenskapsformgivning än sådana som endast får prövas av en domstol för gemenskapsformgivning gäller allmänna nationella regler (artikel 93). Sådana mål kan exempelvis röra tvister om bättre rätt till en gemenskapsformgivning.

Förordningen om gemenskapsformgivning kräver alltså att medlemsstaterna utser särskilda domstolar för gemenskapsformgivning som skall vara exklusivt behöriga att handlägga de i artikel 81 angivna målen om gemenskapsformgivning.

Enligt förordningen skall endast ett fåtal domstolar vara behöriga att handlägga de nämnda målen, men det överläts åt medlemsstaterna att själva välja om de skall utse endast en eller ett begränsat antal domstolar i första instans. I mönsterskyddslagen finns inte några bestämmelser om att endast vissa domstolar i Sverige är behöriga att handlägga sådana måltyper som anges i artikel 81. Behörigheten att handlägga mönstermål bestäms i stället i enlighet med de allmänna forumbestämmelserna i rättegångsbalken. Detta innebär exempelvis att mål om mönsterintrång och mål om ogiltighet av

mönster kan förekomma vid landets alla tingsrätter. Eftersom några särskilda bestämmelser om gemenskapsformgivning ännu inte har utfärdats gäller detsamma också för mål om gemenskapsformgivning. Förordningen kräver alltså att denna ordning ändras såvitt avser målen om gemenskapsformgivning. De alternativ som finns är att antingen utse ett begränsat antal domstolar med geografisk spridning eller att utse en enda domstol i första instans.

Avsikten med förordningens reglering om att endast ett begränsat antal domstolar skall vara behöriga att pröva mål om intrång m.m. i gemenskapsformgivning är att garantera en så enhetlig praxis som möjligt. I Sverige finns redan en ordning med exklusivt forum för immaterialrättslig gemenskapslagstiftning, nämligen den som gäller för gemenskapsvarumärken. Domstol för gemenskapsvarumärken är Stockholms tingsrätt i första instans. I det lagstiftningsärende som behandlade lagändringar som en följd av EG-förordningen om gemenskapsvarumärken diskuterades huruvida man skulle peka ut en eller flera domstolar med exklusiv behörighet i första instans (se promemoria 1995-05-31 i ärende Ju95/2267 s. 23 och prop. 1995/96:26 s. 25). Som skäl för att endast välja en domstol i första instans angavs att det var oklart hur många mål det skulle kunna bli fråga om och att det, för att möjliggöra en enhetlig praxis, därför var lämpligast att koncentrera handläggningen till en enda domstol. Valet föll på Stockholms tingsrätt, som också var och är exklusivt forum för flertalet patentmål.

Även när det gäller målen om gemenskapsformgivning är det svårt att uppskatta hur många mål det kan bli fråga om. Mål om intrång i nationellt registrerad formgivning (mönster) förekommer i mycket liten utsträckning i svenska domstolar. Endast ett tiotal mål per år upptas i de allmänna domstolarna (se SOU 2001:33, bilaga 3). Särskilt svårt att uppskatta är vilken genomslagskraft reglerna om oregistrerad gemenskapsformgivning kommer att få i Sverige och i vilken utsträckning dessa bestämmelser kommer att leda till processer i domstol. Även med beaktande av reglerna om oregistrerad gemenskaps-

formgivning torde antalet mål om gemenskapsformgivning ändå bli färre än antalet mål om gemenskapvarumärke. Av det skäl som angavs i lagstiftningsärendet om gemenskapsvarumärken, dvs. en strävan efter en enhetlig praxis, är det därför mest lämpligt att koncentrera målen till en enda domstol. Dessutom är det på grund av de gemensamma dragen hos regelsystemen önskvärt att ha samma ordning för gemenskapsformgivning som för gemenskapsvarumärken.

Sammanfattningsvis bör alltså utses en domstol för gemenskapsformgivning i första instans. Eftersom målen om gemenskapsvarumärken handläggs i Stockholms tingsrätt, och det finns betydande likheter mellan regelsystemen, är det lämpligt att också föra målen om gemenskapsformgivning dit.

Det föreslås således att Stockholms tingsrätt utses till domstol för gemenskapsformgivning i första instans. Svea hovrätt blir därmed domstol för gemenskapsformgivning i andra instans.

4.4 Straffansvar m.m. vid intrång i en gemenskapsformgivning

Förslag: Mönsterskyddslagens (1970:485) regler om straffansvar vid mönsterintrång skall gälla också vid intrång i en gemenskapsformgivning. Det klargörs att de nationella reglerna om vitesförbud, skadestånd och skyddsåtgärder är tillämpliga vid intrång i en gemenskapsformgivning.

Skälen för förslagen: Vid intrång i en gemenskapsformgivning är principen att den nationella lagstiftningen om intrång i formgivning skall tillämpas med vissa tillägg som föreskrivs i förordningen om gemenskapsformgivning.

Finner den aktuella domstolen för gemenskapsformgivning att intrång har begåtts i rätten till en gemenskapsformgivning skall den, om det inte finns särskilda skäl mot det, vidta vissa sanktionsåtgärder (artikel 89). Domstolen skall, om det inte finns särskilda skäl mot detta, enligt artikel 89.1.a förbjuda den som gör intrånget att fortsätta med det. Vidare skall domstolen

enligt artikel 89.1.b, om inte särskilda skäl mot det föreligger, besluta om beslag av de intrångsgörande produkterna samt av material och utrustning som använts för att tillverka sådana produkter. Slutligen skall domstolen enligt artikel 89.1.c meddela annan påföljd som är lämplig med hänsyn till omständigheterna och som föreskrivs i lagstiftningen i den medlemsstat där intrånget har ägt rum. Domstolen skall dessutom enligt artikel 89.2 vidta sådana åtgärder som finns i nationell rätt för att säkerställa att de redan nämnda åtgärderna efterlevs. Att interimistiska åtgärder kan begäras och beslutas om framgår av artikel 90.

Bestämmelserna om sanktioner i förordningen omfattar emellertid inte – som en följd av kompetensfördelningen inom EU (se t.ex. prop. 1994/95:19 s.472) – frågor om straffansvar.

Intrång i formgivning som är registrerad i Sverige (mönster) kan föranleda straffansvar. I 35 § mönsterskyddslagen föreskrivs att den som gör intrång i en mönsterrätt (mönsterintrång) kan dömas till böter eller fängelse i högst två år. Den nämnda bestämmelsen är emellertid inte tillämplig vid intrång i en gemenskapsformgivning. Eftersom inte heller förordningen om gemenskapsformgivning reglerar frågan är det inte möjligt att i Sverige meddela straffrättsliga sanktioner vid intrång i en gemenskapsformgivning. En sådan ordning är inte lämplig. Det saknas skäl att inte ha motsvarande bestämmelser för intrång i en gemenskapsformgivning som för en formgivning som är registrerad här i landet. Motsvarande bedömning har gjorts när det gäller gemenskapsvarumärken. I 66 § varumärkeslagen finns sedan år 1996 en bestämmelse som innebär att varumärkeslagens regler om straffansvar tillämpas också vid intrång i ett gemenskapsvarumärke (prop. 1995/96:26 s. 27).

Det bör alltså införas en bestämmelse om att mönsterskyddslagens regler om straffansvar skall gälla också vid intrång i en gemenskapsformgivning. Bestämmelsen bör utformas i enlighet med motsvarande bestämmelse i 66 § varumärkeslagen.

När det gäller övriga typer av sanktioner, dvs. sådana som inte är straffrättsliga, kan hävdas att redan förordningen om gemenskapsformgivning, genom sin direkta tillämplighet, ger grund för svenska domstolar att exempelvis meddela vitesförbud eller döma ut skadestånd vid intrång i en gemenskapformgivning. Motsvarande fråga berördes i det lagstiftningsärende som behandlade ändringar i varumärkeslagen som en följd av rådets förordning om gemenskapsvarumärke (se promemoria 1995-05-31 i ärende Ju95/2267 s. 24 och prop. 1995/96:26 s. 27). Lagrådet framhöll då att även om det skulle följa direkt av gemenskapslagstiftningen att de nationella reglerna om vite, skadestånd och säkerhetsåtgärder var tillämpliga, borde det övervägas att i klarhetens intresse införa en uttrycklig hänvisning till dessa regler i varumärkeslagen. Regeringen följde Lagrådets förslag och det tydliggjordes alltså i varumärkeslagen att de nationella reglerna om vite, skadestånd och säkerhetsåtgärder är tillämpliga också vid intrång i ett gemenskapsvarumärke.

På motsvarande sätt bör det tydliggöras i mönsterskyddslagen att lagens bestämmelser om vitesförbud, skadestånd och skyddsåtgärder är tillämpliga också vid intrång i en gemenskapsformgivning. Bestämmelsen bör utformas i enlighet med motsvarande bestämmelse i varumärkeslagen.

Som nämnts innehåller artikel 89 i förordningen om gemenskapsformgivning en uppräknning av de åtgärder som domstolen för gemenskapsformgivning skall vidta vid ett konstaterat intrång, om det inte finns särskilda skäl mot det. En av de nämnda åtgärderna är, enligt den svenska versionen av förordningen, förordnande om *beslag* av de intrångsgörande produkterna. Eftersom förordningen inte kan reglera annat än civilrättsliga förhållanden avses med *beslag* en civilprocessuell säkerhetsåtgärd.

Enligt svensk rätt kan ett förordnande om *beslag* av produkter och utrustning i ett intrångsmål endast meddelas om detta förs som ett brottmål (se 37 § mönsterskyddslagen). Däremot kan i tvistemål med stöd av reglerna i 15 kap. 3 § rättegångsbalken förordnas om säkerhetsåtgärder med motsvarande verkan som

beslag (se SOU 1965:61 s. 319 och prop. 1969:168 s. 242). Därmed finns i svensk rätt sådana civilprocessuella säkerhetsåtgärder som krävs enligt artikel 89 i förordningen. Några ytterligare bestämmelser i detta hänseende behövs alltså inte.

5 Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Förslag och bedömning: Ändringarna i mönsterskyddslagen (1970:485) skall träda i kraft den 1 januari 2005. De nya bestämmelserna skall tillämpas även på gemenskapsformgivning som registrerats eller ansökts om eller, såvitt gäller oregistrerad gemenskapsformgivning, gjorts tillgänglig för allmänheten före ikraftträdandet. Några övergångsbestämmelser i övrigt behövs inte.

Skälen för förslaget och bedömningen: Förordningen om gemenskapsformgivning trädde i kraft den 6 mars 2002. Byrån har tagit emot registreringsansökningar avseende gemenskapsformgivning sedan den 1 januari 2003. Förslagen till lagändringar borde därmed redan ha varit genomförda. Det är därför angeläget att bestämmelserna träder i kraft så snart som möjligt. Mot bakgrund av den tid som krävs för remissbehandling, lagrådsbehandling och riksdagsbehandling är bedömningen att de nya bestämmelserna kan träda i kraft tidigast den 1 januari 2005.

Det är en allmän princip inom immaterialrätten att en ny lagstiftning skall tillämpas också på rättigheter som uppkommit och förhållanden som har inträtt innan den nya lagen har trätt i kraft (se exempelvis prop. 1966:40 s. 259 och prop. 2001/02:121 s. 105 f.). På detta sätt undviker man att två parallella skyddssystem blir gällande för lång tid framöver. Denna princip bör upprätthållas även när det gäller redan gällande rättigheter som uppkommit enligt förordningen om gemenskapsformgivning. Principen bör tas in i en särskild bestämmelse.

Bestämmelsen innebär att de nya reglerna om särskilt forum för gemenskapsformgivning samt sanktionsbestämmelserna är tillämpliga också när talan gäller intrång i gemenskapsformgivning som redan var skyddade vid lagens ikraftträdande. Bestämmelsen ger emellertid inte grund för att meddela sanktioner för *intrång* som har begåtts före ikraftträdandet. Däremot kan möjligen förordningen om gemenskapsformgivning, genom sin direkta tillämplighet, ge grund för svenska domstolar att meddela andra sanktioner än straffrättsliga även vid intrång som har begåtts före den 1 januari 2005 (se avsnitt 4.4).

De nya bestämmelserna innebär bl.a. att Stockholms tingsrätt från och med dagen för ikraftträdandet kommer att vara ensam behörig att ta upp flertalet mål som rör gemenskapsformgivning. När det gäller de eventuella mål som, med stöd av artikel 80.5 och nationella regler, i behörig ordning har inletts vid andra domstolar men som inte har avgjorts vid ikraftträdandet uppkommer emellertid frågan om de bör lämnas över till Stockholms tingsrätt eller om de bör avgöras av den respektive domstol som har påbörjat handläggningen. Några särskilda övergångsbestämmelser för denna situation finns inte i förordningen.

Av allmänna processrättsliga principer följer att nya processuella regler blir tillämpliga omedelbart. Det innebär att nya regler skall tillämpas på varje processuell företeelse som inträffar efter det att regleringen har trätt i kraft. De nya reglerna rubbar dock inte det processuella läge som redan har uppstått vid ikraftträdandet. Denna princip har genomgående följts när ny processrättslig lagstiftning har genomförts (se exempelvis prop. 1999/00:61 Internationell rättslig hjälp i brottmål s. 185 och prop. 2002/03:76 EG:s bevisupptagningsförordning s. 36). Endast vid större olägenheter och svårlösta konflikter mellan gammal och ny lag har särskilda bestämmelser getts i fråga om lagens tillämpning på rättegångar som pågår vid lagens ikraftträdande. Sådana övergångsbestämmelser har t.ex. getts vid införandet av en begränsning av möjligheten att överklaga ett

beslut eller vid ändrade regler om rättegångskostnader. I detta lagstiftningsärende finns inte några omständigheter av det slaget som talar för ett frångående av den nämnda principen. Både för parterna och domstolarna är det i stället en fördel om målen avgörs av den domstol som har påbörjat handläggningen. Några särskilda övergångsbestämmelser om detta behöver alltså inte införas.

6 Ekonomiska konsekvenser, m.m.

Bedömning: Förslagen medför inte några ökade kostnader för det allmänna. Förslagen får inte heller några konsekvenser för miljön eller för jämställdheten.

Skälen för bedömningen: De föreslagna ändringarna om skyldighet för sökanden att betala en avgift för registreringsmyndighetens vidarebefordran av ansökningar och utfärdande av intyg (se avsnitt 4.2) avses ge myndigheten full kostnadstäckning för sitt arbete. Det finns därför inte anledning att anta att dessa förslag medför några kostnader för det allmänna.

De tvister om intrång i nationella mönster som förekommer vid svenska domstolar i dag är mycket få till antalet. Det är givetvis svårt att uppskatta vilken genomslagskraft förordningen om gemenskapsformgivning på sikt kommer att få för företag och formgivare i Sverige, och i vilken utsträckning tvisterna om gemenskapsformgivning kommer att föras till domstolarna för gemenskapsformgivning (dvs. Stockholms tingsrätt och Svea hovrätt). Särskilt svårt att bedöma är i vilken utsträckning bestämmelserna om oregistrerad formgivning kommer att leda till processer i domstol. Sammantaget torde det emellertid inte bli fråga om fler mål än att de kan finansieras inom befintliga kostnadsramar.

Förslagen bedöms inte medföra några nämnvärda konsekvenser för brottsligheten eller det brottsförebyggande arbetet. Inte heller medför förslagen några konsekvenser för den kommunala självstyrelsen, för sysselsättningen och offentlig service i olika delar av landet, för jämställdheten mellan kvinnor

och män, för möjligheterna att nå de integrationspolitiska målen eller för miljön (jfr 15 § kommittéförordningen, 1998:1474).

7 Författningskommentar

1 a §

Den som har skapat ett mönster (formgivaren) eller den till vilken formgivarens rätt har övergått kan genom registrering få ensamrätt till mönstret enligt denna lag (mönsterrätt).

Med gemenskapsformgivning avses formgivning enligt rådets förordning (EG) nr 6/2002 av den 12 december 2001 om gemenskapsformgivning.

I paragrafen har ett nytt andra stycke införts. Bestämmelsen i detta stycke fyller två funktioner, dels att upplysa om förordningen om gemenskapsformgivning, dels att definiera vad som i mönsterskyddslagen avses med gemenskapsformgivning.

50 §

Den som ger in en ansökan om registrering av en gemenskapsformgivning till registreringsmyndigheten för vidare befordran enligt artikel 35.2 i rådets förordning om gemenskapsformgivning skall betala en avgift med belopp som regeringen bestämmer. Detsamma gäller den som begär ett intyg enligt artikel 78.5 i rådets förordning.

Den nya bestämmelsen innebär att den som enligt artikel 35.1.b i förordningen om gemenskapsformgivning lämnar in en ansökan till Patent- och registreringsverket för vidare befordran till Byrån för harmonisering inom den inre marknaden (varumärken och formgivning) i Alicante skall betala en avgift för detta med belopp som regeringen bestämmer. Detsamma gäller för den

som i enlighet med artikel 78.5 i förordningen om gemenskapsformgivning av Patent- och registreringsverket begär ett intyg som skall möjliggöra för honom eller henne att vara ombud inför byrån. Bestämmelsen har närmare berörts i avsnitt 4.2. Bestämmelser om avgifter finns i dag i 29 § mönsterskyddsförordningen (1970:486). Avsikten är att komplettera dessa bestämmelser med bestämmelser om avgifter för ärenden om gemenskapsformgivning.

51 §

Vid intrång i en gemenskapsformgivning tillämpas bestämmelserna i 35 § om ansvar för mönsterintrång. I övrigt gäller 35 a – 37 b §§, i den mån inte något annat följer av rådets förordning om gemenskapsformgivning. I dessa fall skall vad som sägs om mönsterintrång gälla intrång i gemenskapsformgivning.

I paragrafen regleras till en början frågan om straffansvar vid intrång i en gemenskapsformgivning. Bestämmelsen innebär att samma straffansvar gäller för intrång i gemenskapsformgivning som för mönsterintrång. Vidare anges uttryckligen att mönsterskyddslagens bestämmelser om vitesförbud, skadestånd och skyddsåtgärder, inklusive intrångsundersökning, kan tillämpas också vid intrång i en gemenskapsformgivning, i den mån inte annat följer av förordningen om gemenskapsformgivning. Paragrafen har behandlats i avsnitt 4.4. Den har utformats i enlighet med motsvarande paragraf i varumärkeslagen (66 §). Viss modernisering har dock skett av språket. Någon saklig skillnad i förhållande till motsvarande bestämmelse i varumärkeslagen är alltså inte avsedd.

52 §

Stockholms tingsrätt är domstol i mål som avses i 51 § och i artikel 81 i rådets förordning om gemenskapsformgivning.

Av bestämmelsen framgår att Stockholms tingsrätt är exklusivt forum när det gäller mål om ansvar, vitesförbud, skadestånd och

skyddsåtgärder samt när det gäller mål som avses i artikel 81 i förordningen, dvs. mål om intrång, mål om fastställelse av att det inte föreligger intrång, om sådan talan är tillåten enligt nationell rätt, samt vissa mål om ogiltigförklaring. Paragrafen har behandlats i avsnitt 4.3. Som en följd av att de angivna målen skall prövas av Stockholms tingsrätt i första instans kommer sådana mål som överklagas i andra instans att prövas av Svea hovrätt. Villkoren för överklagandet, dvs. tidsfrist m.m., bestäms enligt vanliga nationella regler om överklagande till hovrätt (jfr. artikel 92.2).